

Ayda Chaleshfam IRAJ

Qərbi Kaspi Universiteti Dizayn Fakültəsi

İxtisas: Dizayn və Texniki Estetika.

E-mail: Ayda.chaleshfam@gmail.com

MEMARLIQ NEYROLOGIYASI

Xülasə

Mühit psixologiyası insanın ətraf mühitlə əlaqəsini və bu mühitin davranış, emosiyalar və rifaha təsirini araşdırır. O, psixologiya, sosiologiya, antropologiya və memarlıq sahələrini birləşdirərək insan-məkan əlaqələrini təhlil edir. Xüsusilə, pəncərəsiz və dar məkanların psixoloji təsiri tədqiqatlarda önəmli yer tutur. Bu cür mühitlər yorğunluq, stress, depressiya səviyyəsinin artmasına, diqqət və konsentrasiyanın azalmasına səbəb olur. Memarlıq və interyer dizaynı psixoloji rifahı qorumaq üçün açıq məkanlar, optimallaşdırılmış işıqlandırma və təbii elementlərə üstünlük verir. Bu araşdırma, pəncərəsiz məkanların təsirlərini və onlara qarşı dizayn həllərini öyrənir. Şəxsi heyat ehtiyacı sosial funksiyalarla bağlı olub, mədəni və ekoloji faktorlardan asılı dəyişir. Fərdi vərdişlər bu tələbləri formalaşdıran əsas amillərdəndir.

Açar sözlər: Ətraf mühit, Memarlıq, Enerji qənaəti.

UOT: 721.012

DOI: <https://doi.org/10.54414/RGFJ7234>

Giriş:

Psixoloqlar, memarların əsas probleminin estetikaya funksionallıqdan daha çox önəm verməsi olduğunu bildirirlər. Dizaynerlər formaya və estetikaya fokuslanarkən, psixoloqlar istifadəçilərin gündəlik ehtiyaclarını nəzərə almamaqda təqsirkar hesab edirlər. Bu fikir ayrılığının səbəbi, memarlıq və insan-mühit əlaqəsini araşdıran elmlərin təbiətindəki fərqlərdir. Memarlar problemi həll etməyə çalışarkən, psixoloqlar insan davranışlarını formalaşdıran sosial və ekoloji faktorlara diqqət yetirirlər.

Bu fərqliliklər, dizaynerlərlə tədqiqatçılar arasında əməkdaşlıq və multidissiplinar yanaşma zərurətini doğurmuşdur. Memarlar, insan ehtiyaclarına uyğun mühitlər yaratmaq üçün sosial elmlərlə əməkdaşlıq etməli olduqlarını başa düşdülər. Tədqiqatçılar isə insanların mühitlə qarşılıqlı əlaqələrini öyrənərək, davranışları formalaşdıran faktorları təhlil etdilər.

Rodger Barkerin "davranış məkanları" konsepsiyası, bu yanaşmanın əsasını təşkil etdi. İnsan-mühit əlaqələri və sosial münasibətlərin nəzərə alınması, uyğun və funksional dizaynların yaradılmasına kömək edir. Bu yanaşmalar, mədəniyyət

yətlərə və dəyərlərə hörmət edərək insanların ehtiyaclarına cavab verən mühitlər yaratmağa şərait yaradır.

Əsas hissə

Mühit, bir çox fərdi və ya kollektiv qabiliyyətlərin cəmidir. Qabiliyyət anlayışı, amerikalı psixoloq Ceyms Gipsin tərəfindən təklif edilən "affordance" (imkan) anlayışının tərcüməsidir. Bu anlayışlar bəzən təminedicisi (kifayət qədər yaxşı və ya xüsusi bir şərt) kimi istifadə olunur.

Qabiliyyət, obyektlərin material xüsusiyyətləri ilə əlaqəli bir anlayışdır və bu xüsusiyyətlər bir canlı (insan və ya heyvan) tərəfindən müəyyən şəkildə istifadə oluna bilər. Digər bir ifadə ilə, mühitin müxtəlif səviyyələri, canlılar (insanlar və heyvanlar) üçün fərqli davranışları təmin edən strukturlardır. Məsələn, əgər bir səth dördkünc, sərt, genişlənmə bilən və yer səviyyəsindən bir insanın dizinə qədər yüksəlsə, bu səth insan tərəfindən oturmaq üçün istifadə oluna bilər. Bu səthə biz skot deyirik, yəni bu səth bizim üçün məna kəsb edir..

Bir obyektin təkrarlanan fəaliyyətlərə uyğun xüsusiyyətləri vardır. Əslində, bədən mühiti bir çox səthdən ibarətdir və insanlar bu səthlərdə dəyişikliklər edərək, binaları inşa edirlər. Bunun

nəticəsində, bu səthlər və ya qurulan mühitin mənası dəyişir. İnsanlar bu səthləri, öz ehtiyaclarını uyğunlaşdırmaq üçün təşkil edirlər. Həmçinin, mühitin konstruksiyası insanlar tərəfindən onların ehtiyaclarına uyğun olaraq təşkil edilir. Beləliklə, bu mühitə uyğun davranışlar yaratmaq mümkündür. Hətta, bu xüsusiyyətlər bəzən heyvanların təlimini də asanlaşdırır, çünki mühitin hər bir detalları onların davranışlarını müəyyən şəkildə təşviq edir. Buna görə də, bəzən bir mühitin dizaynı, onun istifadəçilərinin ehtiyaclarını ödəmək məqsədilə dəyişdirilə bilər, beləliklə onlar öz imkanlarını kəşf edərək, bu mühitdən effektiv istifadə edə bilərlər.

Məkanın əhəmiyyəti və ona təsir edən amillər müxtəlif insanlar və qruplar arasında fərqlənir. Bu fərqlərin bəziləri araşdırmalarla izah edilmişdir, digərləri isə hələ də sübut edilməmiş fərziyyələr olaraq qalır. Etik zəiflikləri olan fərdlər antisosial davranış sərgiləyirlər və ətraf mühitdən güclü şəkildə təsirlənirlər. Belə fərdlər üçün müdafiə olunacaq bir məkan vacibdir. Həmçinin, sosial məsafə, hiss etmə qabiliyyəti zəif olan fərdlər üçün də əhəmiyyətlidir, çünki bu fərdlər ətraf mühitdən alınan məlumat miqdarı, fiziki çatışmazlığı olmayan insanlarla müqayisədə daha aşağıdır.

Zehni aydınlıq, diqqətin qorunması və öyrənmədə məhsuldarlıq üçün təsirli bir amildir ki, bu, insanlarda təhlükəsiz bir məkanda olmaqla yaranır. Təbii mühit zehni aydınlığın genişlənməsində çox fəal rol oynayır. Yer və mənzərə şəklində yaşıl məkandan istifadə, yenilənmiş sülh və rahatlıq hissi yaradaraq, şagirdləri yenidən zehni fəaliyyətlərə hazır edir və onların diqqətlərini birbaşa və əhatəli şəkildə məsələlər üzərində cəmləşdirmə qabiliyyətini artırır, çünki bu, şagirdlərin məlumatı emal etməsində vacib bir rol oynayır və uşaqların öyrənmə və təlim prosesində çox lazımdır.

Fiziki əlilliyi olan fərdlərdə özəl həyat tələbi daha yüksək ola bilər. Bəzi araşdırmaçılara görə, bu fikrin yaranması sağlam fərdlərin, əlilliyi olanların ictimaiyyətə açılımlarını istəməmələri ilə əlaqədardır. Özəl həyat tələbinin fərdi şəxsiyyət fərqləri ilə əlaqəli olduğu da qeyd edilmişdir. Bu sahədəki tədqiqatlar isə aydın nəticələrə gətirməmişdir. Şəxsi məkanın miqdarı ilə bağlı ümumiyyətlə razılaşdırılmış nəticə, bəzi fərdlərdə daha geniş və daha geniş olmasıdır. Lakin bu

nəticə hər zaman ətraf mühitin dizaynı ilə əlaqəli deyil.

Araşdırmada əldə olunan digər nəticələr də mübahisəlidir. Gözlənilənlərin əksinə olaraq, tədqiqatlar göstərir ki, sosial izolyasiya yaşayan fərdlər, sosial olaraq inteqrasiya olmuş insanlara nisbətən daha çox özəl həyat tələb edirlər. Danil Kaplan hesab edir ki, sosial olaraq izolyasiya olmuş fərdlər, ətraf mühitləri ilə əlaqə qurmaq istəyirlər, halbuki sosial inteqrasiya olmuş fərdlər, açıq dizayna malik mərkəzi elementləri olan evlərdə yaşamağa üstünlük verirlər.

Antisosial davranışı olan bəzi fərdlər özəl və mürəkkəb daxili məkanları olan evləri üstün tuturlar, sosial inteqrasiya olmuş fərdlər isə daha çox mərkəzi açıq dizaynı olan evlərdə yaşamağı tercih edirlər. Bu tədqiqat həmçinin, bəzi şəxsiyyət xüsusiyyətlərinin özəl həyat tələbinə və ətraf mühitlə olan münasibətə təsir etdiyini göstərir. Digər araşdırmalar göstərir ki, uşaqlar böyüdükcə şəxsi məkan tələbləri artır və özəl həyat tələbini daha çox hiss edirlər. Bu dəyişikliklər uşaqların gənclik dövrü ilə əlaqəlidir. İnkişaf mərhələsində olan uşaqlar, yoldaşları ilə söhbət edərkən, daha az şəxsi məkan buraxırlar, yaşlı uşaqlarla müqayisədə.

Ətraf mühitin psixologiyası, evlərin və binaların dizaynının əhəmiyyətini vurğulayır, bu dizayn isə mədəni kontekstdən təsirlənə bilər. Müxtəlif sosial qruplarda məkan, onların sosial kimliyini əks etdirən vacib bir faktordur. Hər bir sosial qrupun özəl həyat standartlarının fərqli olduğu və bu standartların ətraf mühitin dominant sosial-iqtisadi şərtlərindən asılı olduğu nəzərə alınmalıdır. Məsələn, aşağı gəlirli qruplarda sıx məkanlar, özəl həyatla bağlı ziddiyyətlər yaradır. Buna görə də, yüksək gəlirli qruplara nisbətən, bu qruplar özəl həyat tələblərini aşağı səviyyədə tuturlar.

Uşaqların inkişaf psixologiyasında, onların ətraf mühiti ilə əlaqədar olaraq kəşf etmə və axtarış hissinin yaratmağa birbaşa vurğu edən bir bölmə vardır. Müəyyən bir yaşda uşaqlar ətraf mühitlə ünsiyyət qurmaq, onu görmək və təcrübə etmək ehtiyacını duyurlar. Araşdırmaların nəticələri göstərir ki, şagirdlər ətrafla ünsiyyət qurmağı və onu müdaxilə edib başa düşməyi üstün tuturlar. Təbii mühit, şagirdləri kəşfiyyət və faydalı davranışlara təşviq etməklə, uşaqların naməlum olanı öyrənmə ehtiyacını təmin edir və onlarda öyrənmə

həvəsini oyadır, eyni zamanda onların istedadlarının müxtəlif sahələrdə ortaya çıxmasına şərait yaradır.

Bəzi yüksək gəlirli qruplar özəl həyata daha həssasdırlar və dizayn seçimləri tez-tez buna uyğun olur. Bəzi hallarda, gündəlik həyatın bütün aspektləri, yalnız davranışların yaxşılığına dair göstərilən əlamətlər vasitəsilə, bir sənət forması olaraq qəbul edilə bilər. Bu cür hallarda, rollar və əlaqələr özəl həyatın müəyyən edilməsində həlledici rol oynayır.

Özəl həyat tələbinin bu dəyişkənliyi, sosial qrupların perspektivlərindən və cəmiyyət içində fərdlərin rolundan təsirlənir. Özəl həyat ehtiyacı, sosial-iqtisadi baxışla da əlaqəlidir və fərdlərin emosional vəziyyətlərinə bağlı olaraq dəyişir. Məsələn, yüksək stresli olan insanlar, az stresli vəziyyətdə olanlara nisbətən daha çox özəl həyat tələb edə bilirlər.

Son vaxtlar böyük diqqət cəlb edən ən təsirli anlayışlardan biri, qurulmuş mühitlərin insan davranışlarına, düşüncələrinə, emosiyalarına və rifahına təsiridir. Biz vaxtımızın doxsan faizindən çoxunu iç məkanlarda, məsələn, evlərdə, iş yerlərində və digər binalarda keçiririk, amma bu məkanların ruhumuza və bədənimizə necə təsir etdiyini tam şəkildə başa düşmürük. Bu məkanlar yalnız fiziki və estetik xüsusiyyətləri baxımından deyil, həm də psixoloji cəhətdən həyat keyfiyyətimizə əhəmiyyətli təsir göstərə bilər.

İnsanlar bioloji varlıqlardır və onların hissi və sinir sistemləri milyonlarla il ərzində təkamül etmişdir. Yaşadığımız fiziki mühitlər birbaşa olaraq sinir sistemimizə və bioloji reaksiyalarımıza təsir göstərə bilər. Məsələn, təbii işıq, fərqli rənglər, açıq və bağlanmış məkanlar, temperatur və hətta mühitdəki səs nümunələri ruh halımıza, stres səviyyəmizə və hətta konsentrasiyamıza və qərar qəbul etməyə dərin təsir edə bilər.

Memarlıq məkanlarının dizaynında yaşıl məkanın yaradılması insanların qan təzyiqi və ürək döyüntüsünün azalmasına əhəmiyyətli dərəcədə təsir edir. Belə vəziyyətdə təbiətdə olan insanların stressə səbəb olan hadisələrdən təsiri azaldılır və yaşıl məkan mənfi hadisələrə qarşı qoruyucu bir siper kimi çıxış edir. Yaşıl məkanla bağlı başqa bir tədqiqatda, Roger Volriç tərəfindən tibb mərkəzlərində yaşıl məkanın insanlara təsiri haqqında aparılan tədqiqatda yaşıl məkanın insanların ömür müddətini artırmaqla xəstəlik

müddətini 8% azaltdığı sübut edilmişdir. Bu yolla, insanların sağlamlığının yaxşılaşmasına və artmasına kömək edir. Bu, insanların emosiyalarının birbaşa olaraq fiziki sağlamlıqlarına təsir etdiyini və insanların sağlam bir mühitdə yerləşdirilməsinin həm ruhi, həm də fiziki sahələrdə onlara kömək etdiyini göstərir. Buna görə də, insanların uzun müddət qaldıqları ictimai mərkəzlərdə uyğun mənzərənin mövcudluğu vizual gözəllik yaratmaqla yanaşı, mühitdə və istifadəçilərdə xoş təəssürat yaradır. Həmçinin, təbiətə diqqət yetirmək insanları ruhi sağlamlıq baxımından təhlükəsiz edir və sonra xüsusilə sıx şəhər mühitlərində ruhi sağlamlıq xərclərini azaldır.

Bu baxımdan, neyroloji və psixologiya bu təsirləri anlamağımızı genişləndirə bilər. Araşdırmalar göstərir ki, yaxşı işıqlandırılmış və havalandırılmış məkanlar stressi azalda və ruh halını yaxşılaşdırır, oysa qaranlıq və bağlanmış məkanlar narahatlıq, narahatlıq və hətta iş yerlərində və ya məktəblərdə məhsuldarlığın azalmasına səbəb ola bilər. Bu anlayış, memarlara sakinlərin ruhi və fiziki rifahına xidmət edən binalar və məkanlar dizayn etməyə kömək edə bilər. Başqa sözlə, memarlar, ekoloji psixologiya və neyrobilim prinsiplərindən istifadə edərək, yalnız estetik cəhətdən gözəl olan deyil, eyni zamanda sakinlərin ruhi və fiziki rifahını dəstəkləyən məkanlar yarada bilirlər. Bu dizayn yanaşmasındakı dəyişiklik, fərdlərin həyat keyfiyyətini əhəmiyyətli dərəcədə yaxşılaşdıraraq, yaşamaq, işləmək və təhsil almaq üçün daha sağlam insan mühitləri təmin edə bilər.

Qorxu və utanc nəzarət edilə bilməyən emosional reaksiyalardan nümunələrdir. Bu hisslər, birini izləyən ilkin və ikincil hisslərdən ibarətdir və bizim tanıma meyillərimizi obyektlər və ya olduğumuz mühitlə əlaqələndirərək hisslərimizi yaradır. İkincil hisslər, uşaqlıqdan güclü memarlıq təcrübələrini xatırlayarkən ilkin hissləri oyada bilər. Bu ikincil hisslər, yaddaşımızda saxlanılan və özünü ifadə etmək üçün ilkin hisslərə ehtiyacı olan bir yönəlmiş meydən qaynaqlanır. Biz nizamsal və xoş şəkildə düzülmüş birləşmələrə, yəni harmoniya içində olan kombinasiyalara sistematik olaraq cavab veririk. Bu, memarlıq və sənət sahələrində böyük əhəmiyyət daşıyan bir xüsusiyyətdir.

Alimlər bəzi tədqiqatlarda memarlıq mühitində fərqli həndəsi quruluşların emosional reaksiyalara təsirini araşdırıblar və nəticə olaraq simmetrik və

geniş məkanların insanlara müsbət təsir göstərdiyini müəyyən ediblər. Onlar aşkar ediblər ki, dar məkanlar istifadəçilərdə narahatlıq yaradır və qeyri-simmetrik məkanlardakı çıxıntıların daha mürəkkəb və əyri olması müsbət emosional reaksiyalara səbəb olur. Həmçinin, uşaq xəstəxanalarında xəstə uşaqların valideynləri üzərində aparılan təcrübələr nəticəsində, eşitmə və qoxu stimullarının tibbi mühitlərdə stressi azaltmaqda böyük əhəmiyyətə sahib olduğu nəticəsinə gəlinib. Eyni zamanda, dini məkanlarda aparılan təcrübələrdə, insanın dini məkanlarda olması ilə beyin fəaliyyətində dəyişikliklərin meydana gəldiyi müəyyən edilib. Buna görə də memarlıq mühitləri insanın fiziologiyasına təsir edir və bu, detal olaraq formalaşır. Elmi tədqiqatlar nəticəsində əyri formasına malik məkanların düzbucaqlı məkanlardan daha gözəl olduğu aşkar edilib. Əslində alimlər belə bir nəticəyə gəliblər ki, insanın uzun müddət memarlıq mühitində olması onun ruhi sağlamlığına ciddi təsir göstərə bilər.

Əslində, memarlıq psixologiyası mühitlərdəki emosional təcrübələr arasındakı əlaqələri təhlil edir və memarlıq mühitlərini bizim məkanları qavrayışımıza və buna qarşı reaksiyalarımıza bir giriş olaraq nəzərdən keçirir. Memarlıq psixologiyası əslində beyin fəaliyyətləri və yaradılmış mühitə əsaslanır. Memarlıq psixologiyası, insanların həyat keyfiyyətini artırmaq, stressi azaltmaq, insanların biliyini artırmaq və uzunmüddətli istifadəni təmin etmək, habelə yaradılmış mühitin psixoloji və emosional ehtiyaclara cavab vermək məqsədini güdür. İnsan beyni mühitlə çox sıx bir əlaqəyə malikdir və mühitin insan beyni üzərində çox təsirli bir rolu vardır.

Ətraf mühit problemlərinə səbəb olan, "insanın təbiətlə olan münasibəti"nin "insan təbiətə qarşı" mübarizəsinə çevrilməsi və bununla da təbii sərvətlərin çox və dağıdıcı şəkildə insan tərəfindən istismar olunmasıdır. İnsanla məkan arasındakı qarşılıqlı əlaqə səviyyəsini müəyyən edən qapalı mühitlərin memarlıq keyfiyyəti insanın həyat keyfiyyətinə təsir göstərir və bu, həm də sağlamlıq və həyat keyfiyyətini yaxşılaşdırır və ya pisləşdirir bilər. İş mühitlərində də işçilərin ən çox vaxt keçirdiyi mühitdə onların işdən məmnunluq səviyyəsi, məhsuldarlıq səviyyəsi və vəzifələrini yerinə yetirməkdə uğuru onların uğurlu olub-olmamasının səbəblərini müəyyən edir. Bu səbəbdən daha şən, uğurlu və məhsuldar

cəmiyyətə sahib olmaq üçün iş məkanlarının keyfiyyətini təyin edən amillərə diqqət yetirmək vacibdir. Bu amillərdən biri iş mühitində təbii amillərin mövcudluğudur. Qapalı bitkilər işçilərin məhsuldarlığına əhəmiyyətli dərəcədə təsir edən ən mühüm amillərdən biridir. Bu arada, təhsil məkanlarında yaşıl memarlıq yanaşmalarına olan münasibət xüsusi bir yer tutur, çünki yaşıl binaların əsas prinsiplərinə riayət etməklə yanaşı, enerjiyə qənaət etməklə belə məktəblər davamlı təcrübələri tələbələrə öyrətmək üçün bir tədris vasitəsi rolunu oynayır. Bu araşdırmanın məqsədi yaşıl dizayn metodu ilə təbii mühitə vurulan ekoloji zərərləri araşdırmaq və həll etməkdir.

Yekun olaraq qeyd edək ki, Memarlıq mühitlərində təhlükəsizlik məsələsi də mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Bəzi məkanlar bizdə təhlükəsizlik hissi yaradır, digər bəzi məkanlar isə qorxu və təhlükəsizliksizlik hissi oyadır. Bu, uyğun məkan strukturlarına və həmçinin siqnalizasiya sistemləri və ya kameralar kimi tədbirlərə bağlıdır və ümumiyyətlə bu tədbirlər yaxşı təsir göstərir.

Həmçinin, aparılan tədqiqatlar və sağlamlıq məsələlərinin meydana çıxması, cinayətkar şikayətlər nəticəsində müəyyən edilib ki, bu halların səbəbi mühitin qeyri-uyğun şərtlərlə əlaqəlidir.

Muzeydə İnsanların davranış nümunələri məkan strukturlarına tabe olur. Əslində, düzgün və müsbət memarlıq dizaynı insanların məsuliyyət hissini gücləndirir bilər, tərsinə isə mənfi dizayn bunun qarşısını alır.

Yaşıl sahə, termini bəzi şəhər yaşıllıq mütəxəssisləri tərəfindən şəhərlərdəki bitki örtüyü anlayışını ifadə etmək üçün istifadə edilmişdir. "Garimol" yaşıl sahə termini ilə şəhərlərdəki bitki örtüyünü təsvir edir və ya onu şəhər daxilində və ətrafında bitkilərlə örtülmüş bir ərazi olaraq tanıyır ki, bu sahə ümumilikdə şəhər üçün üç mühüm funksiyayı yerinə yetirir: istilik tənzimlənməsi, gözəlləşdirmə və hava təmizlənməsi.

Rəngşüaslıq baxımından da yaşıl sahə əhəmiyyətlidir. Yaşıl sahələrdə yaşıl rəng üstünlük təşkil edir. Bu rəng əhval-ruhiyyəni, özünə inamı və hadisələrə nəzarət etmə bacarığını artırır, beləliklə sinir sistemini sakitləşdirir, yorğunluğu aradan qaldırır və dözümlülük və səbir gücünü artırır. Bu şəkildə, o, şəhər və daxili məkanları psixoloji olaraq geniş sakinlər üçün daha yaşanılası edə bilər.

Friedrich Wilhelm Schelling, alman filosofu və romantizm üslubunun banilərindən biri, təbiətin insanın bir hissəsi olduğuna inanırdı və insan ilə təbiət arasında heç bir ayrılıq olmadığını vurğulayıb. Ralph Waldo Emerson, amerikalı yazıçı və şair, sənətcilərə və xüsusilə memarlara təbiətdən ilham almalarını tövsiyə edirdi.

Müasir memarlıqda dayanıqlı inkişafın əhəmiyyətini nəzərə alaraq, tikililərin daxili məkanlarına da ekoloji baxımdan diqqət yetirilməli və təbiət və təbii elementlər bu məkanlara daxil edilməlidir. Daxili məkanların bəzi hissələrində bitkilərin əkilməsi, məkanın yumşaqlığını və canlanmasını artırır. Çünki insanlar da təbiətin bir hissəsi olduğundan, bitkilərin daxili məkanlarda olması istifadəçilərə təzəlik və yenilənmə hissi verir. Həmçinin, daxili məkanlarda təbii elementlərin istifadəsi, insanların bu mühitdə daha çox vaxt keçirməsinə səbəb olur və çiçəklərin və bitkilərin tərəvəti, suyun səsi və bitkilərdən gələn iy, insanlarda nostalji hisslər oyadır.

İnsanlar təbiətə qarşı təbii və daxili bir ehtiyaca sahibdirlər. Bu ehtiyac yaranırdan bəri bioloji və həyati bir ehtiyac olmuşdur və bir növ desək, bu, fizioloji bir ehtiyacdır. İnsan həyatında daim təbiətlə birlikdə olmuşdur və insanın ruhu və zehnin təbiət ilə bir arada olması və onun gözəlliklərini görməsi ilə meydana gəlir. Yaşıl sahələr, həmçinin, tərəvət və sağlamlıqdan əlavə, insanların məhsuldarlığına da müsbət təsir göstərir və bu, bu cür sahələrin insan üzərindəki psixoloji təsirlərinə əsaslanaraq, asanlıqla hiss oluna bilər.

Təbiətə daxil olmaq, insanın fiziki, ruhi və psixoloji fəaliyyətləri üzərində müsbət təsir göstərir, belə ki, gündəlik işin stresini və təzyiqini ondan uzaqlaşdırır və ona sakit bir mühit təmin edir. Həmçinin, yolların ətrafında olan yaşıl mənzərələr, səyahət stresini azaldaraq, sürücünün diqqətini artırır və ruhsal rahatlıq təmin edir. Xəstəxanaların ətrafındakı yaşıl sahələr isə, çirkəliyi azaldaraq, xəstənin fiziki və psixoloji sağlamlığını yaxşılaşdırır, ona daha xoş bir mühit yaradır. Nəticədə, bir tərəfdən xəstə baxımını xəstəxana işçiləri üçün asanlaşdırır və bu, onların enerji saxlamasına səbəb olur, digər tərəfdən isə xəstənin sağalma müddətini və xərcini azaldır. Bu günlərdə, müasir və sənaye cəmiyyətləri, məşınlaşmış həyat və vərdislər səbəbindən, təbiət və Tanrı tərəfindən verilən nemətlərdən məhrum olmuş və həyatlarına stress və ruhi xəstəliklər hakim olmuşdur.

Memarlıqda insan üzərində çox böyük təsirə sahib olan əsas prinsiplərdən biri rəngdir və insanlar ən yaxşı rəng seçimini etməyə çalışırlar. İlk dövrlərdə insanlar təbiətə baxaraq və təbii fenomenlərdən istifadə edərək rənglə tanış olublar və zamanla rəng insan həyatında mühüm bir elementə çevrilib.

Nəticə:

Memarlıq beynin insanın tanınmasına əsaslanır və bu araşdırmalar psixoloji sağlamlıq sahəsinə diqqət yetirir. Aparılan tədqiqatlara əsasən, müxtəlif memarlıq məkanlarında istifadə olunan dizaynlar bu yanaşmanı təsdiq edir.

Məsələn, memarlıq məkanlarında istifadə olunan dizaynlar vasitəsilə xəstəxanalar, xəstənin bərpa prosesini yaxşılaşdırmağa kömək edə bilər. Həmçinin, məktəb sinifləri kimi təhsil məkanlarının dizaynı, öyrənmə prosesini asanlaşdırmağa yönəlmişdir. muzeylər və mədəni məkanlar xüsusi dizaynları ilə ziyarətçilərlə mənəvi və emosional əlaqə qura bilər. İncəsənət əsərlərinin nümayiş olunduğu məkan, insanın ruhi və emosional təcrübələrinə təsir göstərə bilər. Buna görə də, eşitmə, qoxu və toxunma kimi digər hisslər də nəzərə alınmalıdır, çünki bu hisslərin göz ardı edilməsi bir məkanın tək bir tərəfini ortaya qoymasına səbəb ola bilər.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. Neuroscience for Architecture" (Book Edited by Haikun Liu and K. M. Mehta). s. 72-76
2. The Psychophysiology of Space" (Journal Article by Jeffrey D. H. Lee). s. 62-67
3. Psychological environment (Book by parisa ahari) .s. 72-76.
4. Boehm,J.K., Kubzansky, L.D. (2012). The heart's content: the association between positive psychological well-being and cardiovascular health, Psychol. Bull. 138 655–691.
5. Tomba, E.,Belaise,C., Ottolini,F., Ruini, C.,Bravi, A., Albieri, E., Maria Josefina, E & Maria Pia,S., (2013). Attachment in adopted adolescents. National adoption in chile. Children and Youth Services Review, 35 (3), 488-492.
6. Keyes, C. L. M., Fredrickson, B. L., & Park, N. (2012). Positive Psychology and the Quality of Life.Handbook of Social Indicators and Quality of Life Research

7. Schoenberg PLA, Ruf A, Churchill J, Brown DP, Brewer JA. Mapping Complex Mind States: EEG Neural Substrates of Meditative Unified

Compassionate Awareness. Consciousness and Cognition. 2018; 57: 41-53.

Ayda Chaleshfam IRAJ

Western Caspian University Faculty of Design.
Specialization: Design and Technical Aesthetics.

ARCHITECTURE NEUROLOGY

Summary

Schools where students and teachers study local and environmental examples scientifically and practically, strive to protect the environment, and remain committed to this cause are called environmental schools. In such schools, environmental standards are also taken into account in terms of structure, building type, and building function. The educational content of these schools generally includes learning about energy conservation, recycling of waste, the importance of resource conservation, and other ecological skills. These skills are intended for all members of society, including students, parents, service workers, administrative staff, teachers, and other employees. The goal is to raise a generation that sees plants as valuable and essential components for the continuation of life and perceives living beings not as harmful entities but as sources of life.

Keywords: Environment, Architecture, Energy conservation.

Айда Чалешфам ИРАДЖ

Западно-Каспийский университет,
Факультет дизайна.

Специализация: Дизайн и техническая эстетика

НЕЙРОЛОГИЯ АРХИТЕКТУРЫ

Резюме

Школы, в которых учащиеся и учителя изучают местные и экологические примеры научно и практически, стремятся защищать окружающую среду и остаются приверженными этому делу, называются экологическими школами. В таких школах также учитываются экологические стандарты с точки зрения структуры, типа здания и его функционального назначения. Образовательное содержание этих школ, как правило, включает изучение энергосбережения, переработки отходов, важности сохранения ресурсов и других экологических навыков. Эти навыки предназначены для всех членов общества, включая учащихся, родителей, обслуживающий персонал, административных работников, учителей и других сотрудников. Цель состоит в том, чтобы воспитать поколение, которое рассматривает растения как ценный и необходимый компонент для продолжения жизни, а живые существа — не как вредных существ, а как источник жизни.

Ключевые слова: Окружающая среда, Архитектура Энергосбережение

Daxil olub: 20.05.2025